
Author: Bencúr, Matej [Martin Kukučín] (1860-1928)

Title: Rysavá Jalovica

Publishing place: Bratislava

Publisher: Kalligram

Date of publication: 2009

Rysavá jalovica

1

„Nezabudnem, starká, nič, animak. Ó, ja kúpim všetko, keby som len mal dobrú trž na kapce.“

Keby ja tak s tebou šla, nerečiem, že by sa nevykonalo, ale...”

Na chrbte má priviazanú tanistru; v nej pokladené kapce, jančiarky a papuče, ktoré on na hotové našil a teraz ich ide predávať. Do tanistry utarsoval to tak, že každý pár zošil hrubou dratvou, aby spolu držal. Krt je síce gazda, ale v zime šije z valaského súkna obuv pre dedinčanov. A to je veľmi ľahká robota. Na mertuk nemusí sa veľmi dbať, lebo kapec čím je väčší, tým lepší; nemusí byť ani veľký výber v kopytách, veď i sám Krt má len tri. Jedno malé pre nevesty, čo majú malé nôžky; druhé veľké pre chlapov, ktorí potrebujú kapce ako vahany, aby mohli z pece do nich skočiť. Tretie je ani malé, ani veľké, ale len také stredné.

Kopytá si Krt urobil sám, a to z bukového dreva, a nech by ním do starej hodil, iste by mala čo niešť. Ale on je poslušný manžel; ženu slúcha, ako Pánboh prikázal, má pred ňou veľký rešpekt. On nikdy nesprotiví sa jej, ale slúcha ju pobožne, a čo mu hneď rozkáže, aby vypil o jednu skleničku menej.

Ale sa preto nesmejte na ňom! Čo on zarobí, to jeho žena uschová, ukladajúc tak babku k babce, aby z toho boli kapce. Čo raz vpadne do ženinho truhlového priečinka, to Krt nevymodlíka stade, čo by ju tri dni prosil. Ešte keď si pýta od nej tri grajciare na dohán, to mu dá; ale ak by chcel ďalšie tri na nejaký ten nápoj, to nevydrie od nej ani do súdneho dňa. Ale Krt preto nenie nikdy bez groša; on

si pomáha tak, že pri oddávaní každej roboty stiahne potajomky dva-tri grajciariky a s tými si pomaly gazduje. Keď žena vystíha nedoplatok u neho, lebo sa jej obdržaný zárobok máli, on do tých čias vzdychá a v prsia sa bije, kým mu neuverí, že spustil tri alebo štyri grajciare z ujednanej ceny.

Jarmoky pre Krta nemajú žiadneho pôvabu a príťažlivosti, keď Eva stojí mu tam vždy za chrbtom, odberajúc utržené peniaze. Ale dnes je v Mrhanove jarmoček, a to je pravý jarmok pre smädnú dušičku Krtovu, lebo Eva nemôže ísť s ním. Onedlho budú Vianoce, Krtuľa volky-nevolky musí ostať doma, aby izbu vybielila a k nastávajúcim sviatkom náležite vyriadila. No a keď Krt ide na jarmoček sám, to akoby rybu pustil do vody alebo capa do záhrady. On oddávna robí si chuť, ako si tam vypije rozolišu, sladkého ani číry, čistý med, a ako zgazduje pár šestákov pre neistú budúcnosť.

Hoci Eva ani po iné roky nechodievala na jarmoček, predsa dnes ťažko jej padne zostať doma, lebo v mužovej tanistre je aj päťdesiatka, za ktorú má kúpiť kravu.

Krt je celý uveličený nad svojou dobrou ženou. On ani netušil, že by u nej tolký groš mohol byť. Akože by neposlúchal ju? Či jeho vyschnuté hrdlo bolo by kedy zhonobilo tolkú sumu? Oj, nikdy, a čo by bol pre celý regiment navyšoval kapcov! Kolko ráz žena priložila po šestáčku, až z toho päťdesiatka narástla! Už takto rok mala štyri desiatky, jednu piatku a tri zlatky, lebo drobné hneď premieňala na bankovky. Ved' července a tie šestáky sú okrúhle a tak chytro sa rozkotúlajú, že človek sa ani nenazdá, len keď je mesiac prázdny. Keby Krt bol zavoňal tolkéto peniaze u ženy, iste by ju bol vše do tých čias unúval o olovrant, kým by mu nebola dala z nich pár grajciarov. No takto jej uveril, keď sa mu zaverala, že nemá ani grajciara, a stiahol smädný hrtan na užšie, aby ho tolko neznepokojoval.

Krtuľa už vlani bola by sa kroz nejakej kravy na jarmok vybrala, ale tu prišlo jej zaplatiť osem zlatých porcie; zostalo jej teda len rovných štyridsať. A za to nedostane sa dobrá krava. Zviazala teda mesiac dotuha, aby desiatky nerozleteli sa. A nerozleteli sa. Ba

teraz v jeseň prišla k nim ešte jedna, takže Krtuľa mohla dnes mužovi dať celú novú-novučičkú päťdesiatku, takú ako lopár.

Krt dosiaľ ešte nikdy nemal razom tolko peňazí! Ani so ženou nedostal tolký výplatok. Rátal v hlave, kolko skleničiek rozolíšu by dostal za tento papierik. Hej, isto tolko, že aj mlynské kolo pohlo by sa od neho. A kolko kapcov by musel ušiť za päťdesiatku; isto zahatil by nimi mlynárovu vodu. Krt nevie, čo má robiť od radosti. Ach, tolkú radosť musí zapíť, to už ani inak nejde! No Eva hneď uhádla, za čím piští vysušená dušička mužova. Zohriala mu na cestu sladkého, až mu srdce v rozkoši plávalo. No pred pitím musel slúbiť, že nikde nebude dneska unúvať krčmárov a že celkom triezvy príde z jarmoku. Darmo je, Krt čo slúbil, chcel aj splniť, a preto doma chlipkal si svedomito, aby inokde nemusel.

Takto posilnený pobral sa na cestu. Kapce, ktoré nespratali sa do tanistry, sárami zbodnuté prevesil na ohromnú čugaňu a túto založiac na plece, zaberal na jarmok. Jeho čierne očičky, aj inak dosť malé, od užitého nápoja ešte väčšmi sa zúžili a blyštali ani u opravdivého krta, čo pod zemou ryje. Na ušiach stiahnutá veľká čapica, že iba koniec jeho dlhého, chudého nosa spod nej vykukuje. Krt, hoci nebol ešte starý, predsa nemal ani jedného zuba. Zalanským jeden zderavený ho bolel; akási stará baba poradila mu, aby si naň priložil liadok. Krt slúchol dobrú radu. A deravý zub nikdy ho viac nebolel, lebo vypadol, s ním šli aj všetky zdravé. Od tých čias má od zubov pokoj.

Na rukách má hrubé pletené rukavice o dvoch palúchoch. Jeden z nich je pre hrubý palec, druhý ale pre ostatné štyri. Pravou rukou drží čugaňu na pleci, ľavou zaháňa a vesluje v povetrí, až sa na tanistre prevesená halienka ometá zboka- nabok. Jeho chôdza je taká, akoby pravou nohou stúpал na stolček a ľavou do jamky; lebo pravá bola asi o dva palce dlhšia než nebožiatko ľavá, preto sa musel zahadzovať v chôdzi.

A tak sádzal dlhé kroky, tu i tu podhodiac na chrbát tanistru, priviazanú na prsiach frumbijami v jeden uzol zviazanými. Žena vložila do nej i veľký poplanok, upečený natvrdo, nie po chuti bezzubému Krtovi.

Z Adamoviec už všetci jarmočníci odišli, preto Krt musí ísť osamote. Zamrznutý sneh vrždí mu pod nohami a striebřistá osuhel' mu sadá na neoholenú tvár a chlpatú čapicu. Dlhý nos, mrazom doštipaný, očervenel ani pivónia na Turíce.

2.

Jarmok sa koná v Mrhanove. Mrhanovo je inak dedina, ale má rínok a vežu s veľkými hodinami. Teda nemenujte Mrhanovo dedinou, lebo slávny magistrát vás zaprocesuje. Kde sú na veži, a to ešte tolké hodiny ako na mrhanovskej, tam nemožno, aby to bola dedina. To i

slepý musí nahliadnuť. Aké sú tie hodiny zdnuka, neznám; zvonku by boli dosť dobré, len ruky sú oslabené na nich. V Mrhanove niet síce blázna, čo by šiel ruky potískat; no keď silnejší vietor zafučí, kratšia pohne sa aj o dve hodiny ďalej. To je niekedy aj nepríjemné a má špatné následky. Napríklad ako vlani na Ondreja sa bolo stalo.

Pán richtár mrhanovský držal vtedy obar, a ako sa to v Mrhanove svedčí, povolal naň celý magistrát s pánom notárom v čele. Pani richtárka od božieho rána bola ani na kolečku; tu jadernice, tu zas klobásky obstarávať, a najhlavnejšie: hostinu pre slávny magistrát chystať.

Ako sa stalo, ako nie, dosť na tom, opozdili sa s robotou, takže obar nebol by sa mohol v určenú hodinu vydržiavať. Pán richtár bol celý zjašený, nahnevaný, troch zobrajúcich vandrovných vyhnal zo svojho domu. Vošiel do kuchyne, chcjúc žene pomáhať. Vzal si na starosť jadernice. Tam na korýtku boli uvarené omastené krúpy, ktorými sa mali nadievať. Pán richtár sa chytil do toho a šlo mu to od ruky omnoho lepšie než písanie nejakej inštancie.

Ale čože: nezvyčajný kuchárskemu remeslu, zabudol krúpy osoliť, ba nedal do nich ani majoránu ani piepru. Pani richtárka zas behala z izby do kuchyne; v tom vrtení skrútil sa jej okrúhly čepiec, takže čo mala mať v tyle, to mala na čele. Veľká mašľa, čo mala byť nad samým čelom, bola obrátená k tylu. Mäsiar sa tiež náhlil s klobásami. A náhlivá robota nebýva vraj dobrá. Tak i on v tej trme-vrme dve jadernice nadel miesto krúp mäsom. Vôbec všetci v dome behali ako bez hlavy: šesť hodín je čochvíľa tu, hostina sa má započat', a na stole a pekáčoch ešte nič.

No hlava mesta Mrhanova ani v tom zmätku nestratila hlavu, ba pánu richtárovi napadla zlatá myšlienka.

Docituje hlásnika, riaditeľa vežových hodín, a naloží mu, aby ruku o dve hodiny vrátil na ních. Hlásnik sprvu divil sa čudnému rozkazu pána richtára a vyhováral, že to nemožno; no potom poslúchol. Nuž a čo by sa mal sprostý hlásnik diviť? Akoby pán richtár z Mrhanova nemohol vládnuť hodinami, keď Jozue mohol slncu rozkazovať, aby za tri dni nezapadlo.

Hodiny sú teda, dl'a rozkazu, napravené: miesto pol piatej ukazujú pol tretej. Slávnemu magistrátu čas pomaly plynie. Veď, Bože môj, na obed sa len máličko prehodilo v očakávaní tučného obaru. Od obeda nietu, a predsa tak málo hodín. Vyobliekaní údovia slávneho magistrátu vychodia na priedomie a pozerajú na hodiny. No nedá to nikam: iba pol tretej.

Natešený nad svojou múdrosťou, richtár potešuje ustarostené kuchárky, že však ešte dosť času, aby sa nebáli. A tie sa neboja; všetko im ide pekne od ruky, veď sám pán richtár vypomáha im. No jeho radosť bola privčasná. K veži zamierila vrana, a že slávny magistrát ešte nebol uzavrel, že vrany nesmú sadať na hodiny, usalašila sa práve na tej slabšej, kratšej ruke, zakvákajúc a klaňajúc sa na nej. Jej šťastie, že mala krídla, lebo ináč bola by letela ako

anjel a padla ako čert. Ako si tam dvorila, rúčka začala klesať a zošmykla sa dolu, až ukazovala šiestu hodinu. Vrana zviezla sa z rúčky: no podletiac sadla na vrcholček veže.

Slávny magistrát vydýchol radosťou, vidiac, že už šesť hodín. Pobrali sa tak v krdli do richtárov. Pani richtárka len zhíkla, vidiac takú mrákavu vchodiť do izby; jej muž ale odskočil do komory, aby preobliecť a tak slušne pred magistrátom objaviť sa mohol. Nemôže od divu, kde sa tých šesť hodín vzalo; veď len pred chvíľou

bolo pol tretej, iba dve jadernice nadel, a už je šesť. Obliekal sa pomaly. Nič mu nešlo od ruky. Košeľu tridsať (ak nie viac) ráz obrátil, raz naopak, raz na líce, a nikdy nemohol jej na poriadok prísť. Čižmy boli tesné a nechceli nijako na jeho tučnú nohu. Konečne vyšnurovaný, ale aj dobre vyparený pán richtár objavil sa medzi svojimi hosťmi, vítajúc ich. Pravda, títo boli namrzení, lebo na stole nevideli ešte nič a v žalúdkoch im náležite svitalo. No s tým väčšou chuťou jedli potom neosolené a

Na druhý deň, pravda, kolovalo mnoho chýrov o nespôsobilosti a zdĺhavosti pani richtárkinej. A to všetko pre oslabnutú hodinovú rúčku na veži.

Aby som vás uspokojil, zdeľujem vám, že tie hodiny sú už napravené, minulého leta ich hodinár reparoval, a síce novou, peknou, bielou farbou natrel ciferník, až je bieloskvúci a čierne čísla z neho sa odrážajú; oba ukazováky pekne pozlátil, až sa to tam na tej mrhanovskej veži jagá – za lacný groš.

V tomto meste ide byť dneska jarmok. Už teraz sveta plno po uliciach. Vôkol veže sú šiatre postavené, ľud sa hemží vôkol nich ako v mravenčisku.

Náš Krt rozložil kapce pod stenou akéhosi známeho, a kým na obed zazvonili, nemal pred sebou nič, lebo všetko mu rozchytali akoby darmo. Zamastený plátenný mešec, do ktorého utržené grošíky metal, oťažieval a rozveselený predavač poštrngával si šesťáčkmi, až ľudia kolostojaci mu závidia. Keď všetko popredal, ani si nezaobedoval, lež s triezvou hlavou pobral sa na rínok v tú stranu, kde predávali rožný statok. Chcel ísť kravu kúpiť.

Ale cestou svedomie ozvalo sa v ňom, vytýkajúc mu, že gazdovi ani len nezadaľoval za prepustenú podstenu; a to takému dobrému chlapovi, ako bol Ferko Lahký, mrhanovský mešťan. Krt bol citlivého svedomia: vrátil sa. Vošiel do izby a zadaľoval za podstenu. Ale či má odísť bez všetkého, ako mrzkí ľudia robia? Veru to! Poslal po rozóliš. Eva proti tomu nepovie nič, však i ona po každom jarmoku počastuje Ferkovcov. Nuž a či Adam má byť horší od Evy?

Krt chce najprv počítať peniaze. Vysype července na stôl a ukladá po šajnách jeden rýnsky za druhým. On vie najlepšie na šajny rátať, lebo keď chodil do školy, len takéto šli. Ráta, ráta, i vyšlo mu za kapce štyridsať rýnskych šajnov. A ako to ľahko na tie šajny rátať!

Päťdesiatka v tanistre je stodvadsaťpäť, a teraz za kapce štyridsať, teda spolu sto i šesťdesiatpäť rýnskych šajnov.

Tolko peňazstva ešte nikdy nemal; zdá sa mu, že kešeňa chce sa odtrhnúť od veľkej ťarchy. Hlava sa mu krúti, akoby stál na vrcholci veže a vsadzoval do nej kríž. No na jeho šťastie prišiel rozóliš, i nalial si ho plný verdúnok. Ved' on, chudák, nikdy nevyliel, ani nedal si odtrhnúť rukáv pre núkanie.

Najprv zazdravkal a len potom vliel ohnivý nápoj do bezzubých úst. A nie že by, ako iní žráči, chytro prezrel, ale posociava ho po všetkých kútoch smädných úst, aby jeho chuť tým dlhšie mohol cítiť, ba i požuje ho svojimi hladkými ďasnami. Natiahne krk, pozrie do povaly, vytreští drobné očka, a rozóliš čľup do bezmernej kadlubiny Krtovho žalúdka. Jeho tvár zvráští sa, bezzubé ústa stisnú sa, až koniec dlhého nosa polúbi vpred čnejúcu bradu. Ešte si mľaskne, oblizne chudé pery, aby ani len kvapka dobrého nápoja v nič nevyšla, a dnom prázdnej skleničky šúcha prsia, aby ukázal, že mu od skleničky v nich obmäkne.

Keď sa takto posilnil, hneď veselšie zahadzoval sa na dlhej čugani ku kravám.

Tu jarmok sa už rozchodil. No stojí ešte jedna čierna krava, čierna, akoby ju bol z komína vytiahol. Krt pozrie zboku na ňu, hneď sa mu spáčila. Je síce malá, nevelká; no vemä ohromné, rohy malé a na nich len po dve obrúčky: teda krava mladá, šestročná. A načo je mu stará krava? On chce mať mladú, preto mu táto tak na plúca padla. Hej, Krt, Krt, pozri na rohy! Roztvor oči a uvidíš, že päť obrúčí pilníkom odobrali. Hľa, krava už vôkol huby šedivie, to už stará rebrina. No Krt nepozoruje nič; len zuby chce jej vidieť, i roztvára jej hubu. Hľa, jeden zub chýbuje. To priviedlo Krta k rozvahe.

„Tu má hvizdák,“ riekol predavačovi.

„O to malá starosť, i vy ste museli byť štrbavý, keď vám zuby pršali. A teraz ste, chvalabohu, nie,“ a predavač šelmovsky sa usmieval na holých ďasnách Krtových, potom doložil: „Toto hovädo iba teraz váľa zuby, lebo je ešte mladé. Kúpte si ho, dojka je chýrna.“

Ani nekope, mlieko má husté, zmúti sa za otčenáš. Moja žena banuje za ňou, ale čo robiť; musím odpoly darmo predať.“

Ani by som nepredával toto hoviadko, ale idem vydávať dievku; nuž a viete, že k tomu to i to treba.“

kúpi starú hrachovinu, štrbavú kravu, pilníkom jej onoví rohy a takú omladnutú za dobrý groš predá, keď trafi na dobrého blázna. I teraz raduje sa, že dobre predá, lebo hneď ako na Krta pozrel, zbadal, že je tento v kupectve nezbehlý.

„Povedzte, ale razom, čo pýtate za túto kravičku?“ pýta sa Krt.

„Šesťdesiat rýnskych,“ odvetil Šmálok.

Krt div nepodskočil od radosti; myslí si: „

„Pýtate šesťdesiat, bez čoho?“

„Ale no, dám vám rovných štyridsať, vyčítam tu na dlaň, hotových. Verte mi, štyridsať jej je cez uši dosť, už je i preplatená. No ešte keby nie ten zub, ale ten hvizdák...“

Krtovi obmäklo srdce: prihodil tri, sľúbiac rovných štyridsaťpäť.

Šmálok nechce byť horší od Krta, pustil za rovných päťdesiat.

Medzi nimi je len päť rýnskych. Dosiaľ šlo jednanie hladko, lež teraz nechcelo sa pohnúť. Ani jeden nechcel ani grajciarom popustiť. Krt desať ráz pošiel preč a desať ráz sa vrátil; no nemohol Šmálka obmäkčiť. Konečne doložil:

„Dám štyridsaťsedem, ale viac ani babky, čo by mierami dukáty meral. To je moje posledné slovo.“ A Krt staval sa, akoby chcel Šmálka nechať a odísť. Konečne tento zvolal za ním:

„Prujší, prujší,“ odvráva si švec, „ten je prujší, kto dá viac. A ja dám štyridsaťosem.“

Krtovi mrklo v očiach. Nechcel dopriať takému obšivkárovi kravu, ktorá sa mu len teraz začala, ako svedčí, pozdávať. Také mladé a lacné hovädo opustiť pre mizerný rýnsky? Po krátkom rozmýšľaní priskočí k Šmálkovi a laktom odstrčí ševca nabok.

„Ja som prujší, mne ju musíte dať! Tu máte vašich štyridsaťdeväť.“

„Nech vás pánboh požehná! Uvidíte, že neobanujete. Ale musíte dať aj oldomáš a ním aj tohto suseda počastovať.“

Krt štedre platil oldomáš; keď mal pod črepom, pomeril sa i so ševcom, na ktorého posiaľ sa bol hneval. Všetci boli dobrej vôle, Šmálok pod stolom šúchal si ruky od radosti nad dobrým predajom. Oldomáš skončený, treba Krtovi poberať sa domov. Jeho drobné očičky zúžili sa a zas žiarili ako zaránky. Jeho rozólišom obliata dušička bola vo vytržení.

Za oldomáš vyplatil dva rýnske; teda viac, než čo zarobil ihlou za jeden deň. Vytriasol peniažky z meštek; no päťdesiatku treba zmeniť. Za márný papierik dostal kopu červencov, i ukladal šajnové rýnske jeden za druhým na stôl. Vyčítal štyridsaťdeväť, ponúkajúc ich Šmálkovi. Šmálok sa díva naňho ako teľa na nové vráta, konečne vraví:

„To išlo za krčaha kráľa, kým sa krížikmi rátalo a straky čepce nosili.“ „A kým ľudia ešte statočnými boli, a nie šmálmi,“ poznamenal Krt.

„Nuž ale povedzte mi, kto ráta teraz na šajny? Len sprostí ľudia, čo nemajú všetkých doma. Nuž i vy chcete byť hlupákom. Ak nie, vyčítajte mi mojich štyridsaťdeväť rýnskych a pôjdem zbohom.“

Há? Za starodávna bola krava za štyridsaťdeväť šajnov, a teraz pýtajú za ňu stodvadsaťtri i dvadsať grajciarov. Nuž či to tak?“ A staval sa Šmálokovi do očí len chytiť a chytiť. No Šmálok sa poriadne držal. Po dlhom hádaní Krt zhrnul vyčítané peniažky nazad do meštaka i bolo po znamenitej kúpe. Meštek oľahčel o dva šajnové rýnske, vyplatené za masťný oldomáš; napojený Šmálok a švec konečne odišli, potešujúc sa aspoň tým, že tak darom k oldomášu prišli.

3.

Tak, hľa, pochodil náš drahý Adam Krt. Kravy nič, päťdesiatka zmenená a dva rýnske v krčmárovej kapse. „Bože, Bože,“ vzdychá si, „čo mi Eva povie? Koľko sa, neborká, natrápila, kým zhonobila päťdesiatku, a ja som ju tak nemilobohu zmenil. Ako jej ukážem tolkúto hrbu červencov? A čo mi povie, keď sa dozvie, že som dva rýnske utarmonil? Viem, že mi dá celý týždeň slanú vodu chlúpať.“ Potom sa potešil: „Ale ako by žena mohla zvedieť, koľko peňazí som minul; veď nevie, čo som za kapce dostal.“ Horký jeho nezvie! Ona mu na očiach vyčíta každučký grajciar, o ktorý by ju chcel priviesť. A preto sa jej aj tak bál.

Ako takto v hostinci opretý o stôl premýšľala o svojej biede, hupne mu do hlavy, že treba kúpiť korenia, škoricu, medu, kávy, cukru, maku a iných vecí. Vezme čugaňu a berie sa na rínok k šiatru, kde to predávajú. Tam kúpil hrnok na med, lebo vedel, že z papiera vytečie.

Dal si ho navážiť dva funty, lebo je to treba na dobrú medovú. Maku kúpil pol holby, aj škoricu hodne. Do fľaše mu naliali za šesť grajciarov octu; kdesi v sklepe kúpil do sklenice rybieho tuku na ženine sviatočné čizmy. Idúc popri medovníkovom šiatri, kúpil Eve ohromné srdce so zrkadielkom a za celý šesták voňavých marcipánov. Takto obložený hrnčekmi poberal sa domov. Ľudia sa z rínku práve rozchádzajú, lebo je už ovŕšených päť hodín. Medzi idúcimi zazrie i suseda Adama Trnku, vedúceho tučnú, rysavú jalovicu.

Krt beží za susedom, že pôjde s ním do Adamoviec. No zide mu na um, že sa s ním hnevá. Nuž tak, práve dva roky minulo na Michala, čo sa poškriepili. Od tých čias ani nepozreli jeden na druhého. Hnev sa strhol takto:

Krt mal starú kozu, ktorú od rokov držal pre úžitok. V lete obhrýzala kríky v Trnkovie plote, ktorým je jeho veľká záhumnica obtočená. V zime vláčil jej jedličinu. Kým bol Krt dobrý so

susedom, nebál sa do jeho plota uviazať kozu. Ved' či by sa svedčilo duchovnému kmotrovi zahnať ju preč? Čože by svet povedal na to? Krtova koza mala v susedovom plote dobré časy: poobhrýzala lístky i mládniky dočista, akoby tam húsenice boli bývali.

I tohto minulého leta v jeden deň ráno Krt zaviedol ju do kmotrovho plota a uviazal o hrubý trň. Pozabudol, chudák, že sa hnevá s Trnkovcami!

Trnkuľa len to čakala. Ako koza v jej plote zamekotala, pochytila nožnice a príduc k nej, odstihla jej dlhú bradu. Odstihnutú srst' zviaže do choviasla a priviaže nitkou o jeden roh. Takto zneváženu kmotrovu kozu zavedie k humnu a priviaže o vráta. Krt sa len zdivil, keď počul Lízu kdesi blízko zmekotať. Ide pozrieť, kde je, čo je, i nájde ju pri humne.

„Líza, Líza, čože sa nepasieš? Nuž ale i v lete budem ti vari smrečinu nosiť. Oj, to už nie!“ Gazda sprvu myslel, že sa odtrhla. No, príduc k nej, videl, že ju ktosi o vráta priviazal, ba zočil, že má i bradu odstihnutú. Kto to urobil? Prečo? Konečne zvolal:

Kozu zaviedol do maštale a priviazal k žľabu. Choval ju tam týždeň a potom odpoly darmo predal. Šlo mu skoro do plaču, keď sa s ňou lúčil, a od tých čias na susedov dom ani nepozrel. No umienil si, že sa Trnkovi vypomstí. A to sa mu podarilo.

Trnkovie kohút pozabudol, že sa mu gazda hnevá s Krtovcami, i prišiel zas do ich dvora. Gazdiná vovábila ho do izby, posypajúc mu jačmeň po zrnku, po dve. Tam ho i s mužom chytili. A čo mu urobili? Ona mu odstihla chvost a on vsadil piadlo do zobáka, vyhodiac ho naprostred dvora. Zostrašený kohút preletel Krtovie dom a behal s veľkým škrekotom po svojom dvore, akoby bol rozum potratil; všetky sliepky u Trnkov zleteli z pántu a robili po pôjde krik ani o súdnom dni. Po mnohom trápení Trnkovci dostali kohúta do izby.

Žena zvolala:

„Mňa nik nebude vysmievať,“ a nahnevaná Eva schytí nôž a podreže kohútovi hrdlo. Chudák, potancoval po izbe, utiahol sa dva-tri razy a vystrel nohy ako struny. Pysk mu je rozzevený, v ňom vsadené piadlo.

Trnka bol síce namrzený na kmotrovcov, ale väčšmi dopálila ho žena.

„Teraz si ho ty zjedz! Ja sa ho nedotknem, a čo mi príde dva dni slanú vodu chlídať.“

Krt sa len vtedy zbadal, keď zarezaný kohút padol mu skoro k samým nohám. No potom chytil ho a zanesol do Trnkov. Položil im ho na stôl.

„Ja nemám s vami nič, a takúto mrcinu nenoste mi do domu, lebo...” a zahrozil pani kmotre päšťou a zaškripel zubami.

To, hľa, stalo sa zalanským na Michala, a už minuli dva roky, čo susedia nestratili k sebe ani slova, a to je už dosť málo!

4.

Teda kmotor Trnka vedie z rínku tučnú jalovicu. Krt zahadzuje sa na kulhavej nohe za ním, a keď mu je za chrbtom, zakašle, až jalovica podskočí. Trnka sa obzrie, kto to kašle; vidiac Krta, odvráti sa, akoby nič nebol videl. No Krt nadbehne, až ho dohoní, i prihovára sa mu:

„Nie,“ odsekol mu Trnka, ani sa neobzrúc na neho.

„Nie? A kdeže ste ju vypriadli?“

„Podťe, kmotre, dnu, pohovárame sa. Ale vy sa hneváte? Pre také pletky, pre kohúta, kto by sa to hneval?“ A Krt ťahá suseda do hostinca.

Trnka, vidiac, že Krt chce sa meriť, uviazal jalovicu o krčmovú obložnicu a vošiel s ním dnu.

Jalovica je mladá, práve v troch rokoch. Celkom červenej srsti, len dolu chrbtom má biely pás a nižšie kolien i paprčky biele. Dolu čelom až k samej hube biely pás, lampášom menovaný. Jalovicu to večné vystávanie začína už domrzáť, i vyloží hlavu do obloka a pozerá rovno do korheľne, preplnenej potrundženým jarmočným ľudom, akoby chcela dozerať na slúžku, ktorá za rekešťašom meria špatne zapáchajúce pálené.

Gazda Trnka a jeho kmotor utiahli sa do bočnej chyžky, aby si mohli potrizniť tak medzi štyrmi očami. Krt povie:

Keď už mali hodne pod čapicami, pomerili sa. O koze a kohútovi zabudli, ba boli zase ako med. Vypili i mernô, pri ktorom dochytila ich Trnkova žena, ktorá bola na rínku poostala, aby pokúpila jedno-druhé na sviatky potrebné. Idúc z rínku, myslela, že jej muž niekde za horami za dolami, no pri krčme zazrie jalovicu. Na mužovi nahnevaná vtrhne do izby s dobre naostreným jazykom. No vidiac pri ňom kmotra Krta, začiatok vady zabudla, len samý koniec jej zišiel na um:

„Eva, sadni si. Tuto sused zaplatil mernô. Na, vypi!“ Eva Trnková sa obrátila a s hnevom odišla preč.

5.

Už súmrak padal na rozvlečené Mrhanovo, keď pánom kmotrom zišiel dom na um.

Krt vyplatil tri rýnske za druhý oldomáš a vzdychol si, výčitkou svedomia trápený, že dve zlatky strovil. Ženy sa bál, čo mu povie, keď sa dozvie o tolkej útrove; no potešil sa potom, pomysliac sám v sebe: „

Aby som mal počúvania za pol roka. A ona to vie tak od kraja vytríznať; nezabudne nič, ani márnú vec. Spomenie i to, čo si až hen pred sobášom urobil. Dobre, oklamem ju. Poviem, že som dal za jalovicu o dve zlatky viac, že som vyplatil tridsaťpäť. Ona sa nedozvie nikdy, čo som Trnkovi dal; s tým sa hnevá, i s kmotrou; veru sa ich nepôjde opýtať! Ale Trnkovi tiež nepoviem nič, ten má nasolený jazyk; nezdrží na ňom, ale všetko vylalotá.

Trnka si zas myslí: „

Ohó — dosť ti bude rovných tridsať. Nuž ved' všetky by podľa pravdy mali patriť mne. Ja som vychoval jalovicu, ja som ju krmil, ja som predal i oldomáš vypil – a žena mala by sa v peniazoch prehádzať! Nechám si aspoň tri zlatky a vyplatím Jakuba, lebo mi na krk stúpa. Hej,

Jakube, vyplatím ťa do grajciara, ó- neboj sa, vyplatím. Ale Krtovi nepoviem nič, ten by hneď po dedine rozbubnoval, ako klamem ženu. Nik nebude vedieť, len keď Jakuba

Predo dvermi čaká ho Trnka, ktorý prvý bol vyšiel z krčmy. Krt obzerá sa sem i ta, vpravo i vľavo, kde je jalovica; no nevidiac nič, pýta sa Trnku:

„Švagre, nevideli ste tu rysavú jalovicu? Je celkom červená, dolu chrbtom má biely pás a na čele lampáš, pol huby je tiež bielej.“

„A kde ste ju videli?“

„Pred poľudním, pred poľudním; ale tá sa stratila teraz pred večerom.“ „Teraz? A odkiaľ?“ pýta sa ich mešťan.

Trnka sa zaokúňal; nechcelo sa mu povedať, že spred krčmy. No potom predsa vyznal: „Kým sme sa zjednali, vošli sme do krčmy...“

Krt povie Trnkovi:

Krtovi odľahlo, akoby mu kameň bol odpadol zo srdca, priskočil k dedinčanovi a div ho neoblapil od radosti.

„Nuž viete, švagorko? Povedzte, kde je, a dáme vám náleznô.“

No ten už kráčal v inú stranu, ale teraz sa obrátil k verným susedom a volal na nich: „Len jej rohy hľadajte. Keď tie nájdete, už akoby ste ju mali.“

„Bože, Bože, čo mi povie Eva? Och, och, čo som nepojal na jarmok i ju? Čo som len šiel sám? Tá mňa dočista zabije.“

Trhový pán richtár mal dnes mnoho práce, preto sedí si teraz pri ohnisku, ale

Pán richtár odložil krpec na lavicu, sňal z očí okuliare a celkom ľahostajne im odpovedá:

„Neprijal som nič, len som zaplatil.“

Na čele sperlil sa mu pot a v ňom každý vlas sa kúpал, ani čo by ho bol horúcou vodou oblieval. Keď pomyslel na stratenú jalovicu a Evu, zuby mu od strachu zdrkotali. Keď mu prv bolo v hlave hmlisto, teraz sa mu dôkladne rozbrieždilo, ani čo by opitého uložil do kvetúcich konopí. Začal pekným spôsobom dorážať do kmotra:

„Dobre, ja pristanem, ale vy mne najprv dajte polovicu jalovice.“ „Ale jalovica nie je moja.“

„Ba je nie jeho,“ ohlásil sa pán richtár, „veru tá jeho nezovie pánom. Tá je zlodejova.“ Krt sa mrzute poškrabal za uchom. Už mu plač začal koniec nosa štekliť.

„Pravdaže je nie moja, preto si pýtam nazad peniaze.“

„Vidíte,“ povedá pán richtár, „máme sa najprv obzrieť o statok a len potom o hrdlo.“

Mali ste si jalovicu zabezpečiť a len potom oldomáš piť; lebo jalovica má nohy, tá ľahko utečie, ale sklenica neutečie.“

Keby nie vy, mohol som už byť doma. Ja idem — čo tu budem robiť? Dobrú noc, pán richtár!“

To!“

„Lakomec, nejdem ďalej s tebou! Ved' ti moja žena ukáže — ej, ukáže!“ „A moja ti vari odpustí! Ty me-e-e-ek!“

Ani Krt mu neodpustil, skríkne naň: „A ty kikirikí!“

6.

Adam Krt so zvesenou hlavou kráča k svojej dedine Adamovciam. Hlava mu oťažela od užitých oldomášov a od starostí a trápenia. Nedbal by ju niekam oprieť a pospať si. No ale má si do snehu ľahnúť? Nie do snehu, nie ľahnúť; zápasí celou silou s ťažkou cestou konanou uzučkým vyhladeným chodníkom. Nohy sú ako centy, ani čo by tie súkenné kapce boli podbité olovom a železom. Do nich vliezol užitý trúnok a zaputnal ich. Nohy podklakujú, hocikedy i ušmyknú sa do kyprého snehu, no tu nadloží sa čugaňa a zachráni svojho gazdu od pádu. Tá mu slúži za tretiu nohu. Nie, nedal by ju ani za zlatého somára.

Ťažká chôdza rozohrila ho a oldomáše zaľahli mu v hlave. Čím ďalej kráčal, tým menej bol povedomý samého seba. Všetko sa mu pomútilo v hlave; nezná, či sníva a či v skutočnosti kráča; len udalosť s jalovicou nezišla mu z umu. Jalovica, kmotor Trnka sú tie predmety, ktoré mu v hlave strašia; niekedy zjaví sa mu i Eva, a vtedy ho mráz prechodí.

Kráča zvolna, z nohy na nohu, a odvráva si:

človek, o peniaze ma pripravil. Ten zlo—“ Nedopovedal, lebo sa mu noha pošmykla. „Ale kde je? Či ide, či zostal v meste? Nože sa obzrime!“ A Krt, obzrúc sa, videl Trnku asi na dve strelenia kráčať.

Krt dochodí k potoku, nad ktorým úzka lavička; na druhom brehu stojí stará bŕtlavá vrba. Krt, pozrúc na lavičku, vidí, že mu pred očami tancuje. Nemôže nijako vykročiť na ňu. Čo raz podvihne nohu, to mu kročí mimo.

„Lavička, netancuj, pekne stoj, aspoň kým ja prejdem. Ale tamtoho, čo príde za mnou, zhod' ta, do vody!“

„Tak, už som tu! Chvalabohu, že ma lavička nezhodila; nebol by to užitočný kúpeľ.“

Odtiaľto pôjdeme voľne, z nohy na nohu. Och, Eva, Eva, čo ti odpoviem, keď budeš pýtať peniaze? Och, och! Chvalabohu, že som kúpil srdce. Keď prídem, sadnem k stolu a poviem jej: Na, Evička, kúpil som ti srdce, i za šesták marcipánov. Kým to zje, za ten čas na peniaze zabudne.“

Mátoha rovno oproti Krtovi rozšíri ramená, akoby ho objať a so sebou vziať chcela. No nemôže sa akosi až k nemu dopraviť, lebo hodí sa vše na zem, až zamrznutý sneh od toho pádu zavrzdí. Krt, vidiac nerovné, prežehnal sa po kresťansky. Zuby mu od strachu drkotali, takže jeden na druhý ani nestačil dopadať. Adam mlčí, len sám v sebe myslí:

Mátoha vyskočila vozvysok a padla na zem, aká dlhá bola. Krt opustila všetka smelosť, skrčil sa a hľadal bŕtlavý otvor vrby. Na šťastie bol otvor veľký a Krt malý, i tiahol

sa do vrby, a to tanistrou vpred, aby sa jej dajako neuškodilo. Ako sa tak tlie, nohy sa mu na chodník uvezú, a milý Adam je už, chvalabohu, dnu. Búšil sa hlavou o vrbu, ba aj tanistru pritisol chrptom o vnútro vrby, i schrapšťalo mu to v nej, ako čo by roztrhol razom pol štvrtníka orechov. No on je len rád, že sa pred mátohou ukryl. Ale tá ešte posiaľ neodišla, ba kníše sa mu pred očami zboka nabok. Vypne sa, vyskočí a hodí sa Adamovi na kolená, ktoré v otvore vrby ako krosná postavil. No ten sa pochlapí, chytí čugaňu a prásk po mátohe.

Mocný úder zadudnel na jej dlhom hrdle, ktoré sa rozsypalo a odpadlo; i pádi od vrby mátohin krátky driek, ometajúc dlhým chlpatým chvostom. Bol to pes, dlhé hrdlo bola dbanka. Pes vošiel niekam do kuchyne a chcejúc mlieko vychlápatať, vopchal hlavu do dbanky, no nemohol ju stadiaľ vytiahnuť. Nevediac si rady, bežal poľom, až ho Krt od nej oslobodil.

Krt vidiac, ako udatne bojoval s mátohou, vykrikol:

Prple sa v čerstvom snehu, akoby celú cestu chcel svojimi kapci preniesť. Akoby s niekým šiel, rozkladá si rukami:

Adam, pozor na ľade; Krt, pozor, aby si nepadol! A ty, čugaňa, drž. Tak, tak, tak! No — už som tu, už som na podstene. Pozrimeže, čo tá Eva robí, prečo tak dlho svieti? Potichu, len oblôčikom kuknime, aby nás nezbadala. Aha, aha, ako si sedí a pradie. Ach, moje nebožiatko, ono mi pradie. Ale to nie moja Eva. Nech som Kubo — nie! Krt, Krt, kde sú ti okále, že si ju hneď nepoznal? Bože, strigy mi vzali Evu a miesto nej túto špatu dali! Veď je táto čertu podobná, a moja Eva je pekná. Mne sa všetko pozdáva, že je toto Trnkova žena. Nuž, pravdaže; hej, to je ona s takým roztlápaným nosom. Ale čo chce v mojom dome? Trnkuľa, a v mojom dome! Už viem, oj už viem! Akiste prišla žalovať Eve, že som s jej mužom pil. A veru to bude! Ale dobre, žaluj, a ja dbám! Hoj, moja Eva mi neurobí nič, nesiem jej srdce i marcipány. Ale keď mojej tu niet! Kdeže si? A už v izbe jej niet! Iba ak v posteli; už akiste bude spať, lebo si včas líha. Ale kde je posteľ? Nuž veď tu posteľe niet! Eva posteľ kamsi podela, lebo jej niet pri kozube. Ej, ba je tu, hľa, pri samom stole. Ale naša býva pri kozube. Iba ak by ju bola k stolu preložila dnes, keď mazala. Ale načo by to bola robila? Toto nie môj dom. Ja sa mu nepriznávam. Veď ani šidla niet do povaly zabodnutého, ani hodín. To nie môj dom. Poďme ho hľadať.“

„No, tu je môj dom! I nové vráta sú tu. Ale akosi prešiel vyše Trnkovho a Trnkov niže môjho. Počkajte, ako voda tečie, to je najistejšie. Nuž keď ideme do Čepiaroviec, ideme najprv popri mojom, a keď do Mrhanova, popri Trnkovom. Ba nie, prv popri Trnkovom a len tak popri mojom. Ale čo, ten bol Trnkov a toto je môj. Ale či naozaj? Veď tu sa ani nesvieti, a moja Eva by nesvietila!

To by bolo! Akokoľvek, tento dom je nie môj. Ja sa mu nepriznávam. Čo sa len od rána v týchto Adamovciach porobilo? Domy akosi popreskakovali. Ale zavolám do izby, povedia mi, či sú.“

A Krt zaklopal na tmavý oblok a zavolať na spiacich:

Iba ak by som sa do druhej dediny zatáral. Ach, Božemôj, čiže som? Ak mám čugaňu, Krt som, a ak palicu, Trnka som. Ale ja som predsa len Adam Krt, kapčiar z Adamoviec. Ale nezaškodí, keď sa opýtam ešte raz.“

Keď prišla až k nemu, nachýli sa k nej, prizierajúc sa jej pilne do tváre, akoby ju nemohol poznať. V tej neistote pýta sa jej:

Eva od jedu osinela ako šata. Skočí k mužovi, zodeje mu halenu a pozerá mu do tváre.

„No, ale si hodný ako kšu. Veď ty, človeče, petrolejom smrdíš!“

„Vidíš, Eva, ty na mňa kričíš nič po nič. Ja som ti nikdy ešte neublížil, ale vždy ťa na rukách nosil. Aj teraz som ti kúpil marcipán. Na, vezmi!“

„To si ty zjedz. Veď smrdí fištránom.“

„Tu je bryndza na zaliepance!“

Dlhá cesta, prekonané námahy, nemierne užitý nápoj a náhla premena náteplia dotkli sa Krta mocne, takže upadal pomaly v ťažký sen. A preto čo by koľko žena kričala, on z toho nerozumie nič, len z polosna zamumle pod nosom pár nesúvislých slov. Mihalnice sú ako z olova, zataželi jedna na druhú, a milý Krt si už odfukuje, ani čo by ho bol ukolísal.

Nevyzlečený vyvalí sa na lavicu za stôl a chrápe, ani čo by drapačky driapali. Zarmútená Eva tiež zadusila svetlo a ľahla si. No dlho roj nepokojných a trápnych myšlienok zaháňal jej žiaduci sen z oka. Konečne nado dňom čosi zasnula, ale i to bol sen viac unavujúci než občerstvenie poskytujúci.

7.

Bolože dobre Krtovi, kým snil. Zabudol na všetky neresti a biedy svojho života. Veru by nedbal, čo by mohol do súdneho dňa takto za stolom ležať a také milé snívať. Veď sa mu prisnilo, že jalovica je tu a že ju sám doviedol domov. Ešte keď sa prebudil, držal päšť mocno zavretú, aby sa mu z nej nevytrhla. Snívalo sa mu, že fľašky sú celé a všetok tovar v poriadku. Slovom, Krt, kým snil, bol ako v

nebi. Ešte i keď prebudil sa a videl Evu už sedieť pri stole a priať, spokojný sám so sebou usmieval sa na ňu. No trhol sa na tvrdej lavici, vidiac na žrdke

zavesenú včerajšiu tanistru s veľkým masným flákom a na stole paklíky včera kúpených a potom umačkaných drobností. A keď teraz už pozrel lepšie na Evu a na jej dočervena vyplakané oči a smutnú tvár, verte mi, smiechoty mu prešli, ba šlo i jemu skoro do plaču. Ľutoval úprimne všetky svoje včerajšie priestupky, sám sebe nadával v duchu do ožranov a naničhodníkov a dva razy sa pošepky zaprisahal, že viac nikdy rozolíšu piť nebude, a čo by ho celá rieka tiekla. Ale čo mu to už dnes osoží? Či si za to kúpi čo i len zápaliek, nieto jalovicu? Svedomie mu správne vytýkalo, že včera ráno mal si to predsavzať a vykonať.

Rozmýšľal, ako by mohol ženinej kázni ujsť. Utíšil sa za stolom, nechceúc vyjaviť, že je už hore. No zaspáť nemožno. Čo Eva raz vzdychla, to ho zakaždým bodlo, akoby ho bol ovad uštipol. Neopovážil sa ani údom pohnúť, hoci holá lavica dosť omínala ho. Tak sa cítil, akoby ležal v trní. Ani len nedýchol hlasnito, aby neobrátil na seba pozornosť ženinu.

Adama prešiel mráz, lebo Eva šibla už raz okom za stôl, chcejúc snád' presvedčiť sa, či jarmočník ešte spí. Jeho predtým otvorené oči bleskorýchlo zapreli sa a tvár, ako len možno, je vážna a spokojná. Od tých čias neopovážil sa otvoriť oči, bojac sa, že Eva zbadá jeho bdenie, a začne mu čítať lekcii. So zavretými očami vzdychá sám sebe:

„Ach, ako plače, nebožiatko! A ešte ani o jalovici, ani o oldomáši nevie. Ó, ja biedny človek, ako jej to vypoviem? Čo jej poviem, keď bude peniaze pýtať? Ja sa pominem od žiaľu.“

Chytro sa obliekol, klákol k stolu a nábožne sa modlí. Nikdy mu modlitba tak zo srdca neprýštla ako dnes; prosí z neba pomoc v tejto veľkej biede. Modlí sa dlho-predlho, skoro dva razy tolko ako inokedy, len aby zvalu odtisol. No ani modliť nemohol sa do večera, vstal od stola a bral sa do práce. Riadna ranná práca jeho bývala švábku škrabať. Inokedy, pravda, kým sa chytil do toho, mohol by bol i desať ráz naškrabať; musel sa vše aspoň tridsať ráz

vytiahnuť a tridsať ráz zažívať, akoby bol chcel tú naškrabanú švábku i s opálkou zjesť. Eva sa ho vše natisla do tej práce ako nadutý mechúr do vody. No dnes nemusela mu ani slovom rozkazovať, lebo sám od seba chytil sa do práce. Inokedy musela mu navyberať čo najväčšej švábky, len aby sa s tým nemilým škrabaním čím skôr odbavil. Dnes navyberal si samého drobizgu a pokorne sadol na nizučký stolček. Škrabe pekne dočista; vyberá i z jamiek, len aby Eva bola s ním spokojná a nemala príčinu zadrapiť sa doň.

A ona len pradie a pradie, ani len nepozrie na muža. No Adam vie, že neujde jej jazyku, že Eva už len nad tým premýšľa, ako začať harmatanc. Aby sa kázeň odtisla, začal spievať rannú pieseň. Inokedy i Eva chytila sa a obom to išlo lepšie než samému Krtovi, ktorý má aj tak mizerný, zachrípnutý hlas. No dnes ona mlčí ako ryba a sedí ticho ako krapeň na panvici. A tak milý Krt spieva a zaťahuje si sám a sám, len hocikedy kohút z pánta jedným kikirikí zamieša sa mu do remesla. Švábky je už dosť, treba rozložiť oheň a k nemu panvu pristaviť. To všetko vykonal Adam sám. I piesne mu vyšli, lebo viac ich už nevedel

Eve je už slovo na jazyku; len nevie, ako má začať. Krt previnil sa včera tolko, že ťažko je vynájsť najťažší priestupok. Keby bol jedno previnil, iste by sa už bolo sprášilo na ňom.

Krt trpezlivo čaká začiatok. Čím väčšmi Eva s kázňou odťahuje, tým väčší strach sa ho zmocňuje, lebo vie, že tým ostrejšia bude.

Tak nadišiel konečne smutný okamih. Eva začala, ale len s otázkou.

„Šiel si len sám z jarmoku?“

„Povedz mi, človeče,“ pokračovala Eva, „čo si tam robil do polnoci?“

On sa pobral za vidna!“

„Ó, to verím; keď tak doberieš, potom už hlava voľky-nevoľky máta.“

Povzdychol si zhlboka.

„Čože vzdycháš? Čo ti je? Hej, ja už vidím, že si čosi s peniazmi porobil.“

„Kolko si z nich prepil?“

„No, kde je jalovica, há?“

Prestrašená Eva netušila nič dobrého z týchto častých vzdychov. Pýta sa muža:

„Zhynula.“

Konečne doložil: „Tridsaťpäť zlatých.“

Dal si mu teda tridsaťpäť?“

Adam číta peniažky na stôl. Prevracia meštek naopak i na líce, aby videla, že si nenecháva nič. Vyčítal na stôl tridsať zlatých i desať grajciarov. Žena, zhrnúc peniažky do meštaka a schovajúc tento do svojej kešene, podáva mužovi od včerajška petrolejom zafúlaný kožuštek, rozkazujúc mu:

V Krtovie dome nastalo ticho. Eva tíško pri ohnisku plakala: veď všetko v dome upomínalo ju na žiaľ a stratu. Muž ľahkomyselný, ona opustená.

Keď sa rozvidnilo, nové vráta u Krtov zavrzgali. Eva skočí k obloku, pozrie na dvor a zhíkne od radosti. To, čo tam vidí, teší ju nesmierne a pudí od nej bôľ a žiaľ.

Sused Trnka z polootvorených dverí zavolať do izby:

„Hej, čiže sme už dávno neboli tu!“ ozvala sa kmotra, vstúpiac do Krtovie izby.

„Sadniteže si, sadnite!“ a Eva ometala lavice pre vzácných hostov.

„Hej, zlú som ja mal noc! Iba o jalovici sa mi pletlo. A kmotor, viem, že ešte horšiu. Ale kde je kmotor?“ opytuje sa Trnka.

„Kmotor mal i ráno zlé, lebo dostal. Ktovie, kde chodí; musel ísť jalovicu hľadať. Ale kde ste ju vy tak chytro našli? Povedzteže, povedzte!“ prosí ich Eva Krtovie.

Trnkuľa povedá:

muža s kmotrom; nahnevalo ma to ešte väčšmi, lebo som sa nazdala, že mernô pijú. Volám ich domov, ale tí sa nechcú ani pohnúť: odišla som sama. No jalovice mi bolo ľúto;

Pojala som ju teda domov a uviazala do maštale. Muž večer prišiel pod hejnom, nevedel o svete ničoho - nič, až teraz ráno keď mi začne čítať tridsať zlatých, čo bol včera za jalovicu dostal.“

„Akých? Rovných tridsať,“ povedá Trnková.

„No, čo je už ako, môj muž zaplatil tridsaťpäť zlatých,“ dotvrdzovala Eva.

„Ale ja som prijal len tridsať,“ osvedčoval sa Trnka.

„Preto si ma ty nechcel do Krtov pustiť! Báľ si sa, že sa s kmotrou dohodím a vyzviem tvoj klam. Kam si podel piatku? No, povedz! Daj sem! No, povedzte, kmotra, či možno s takýmito oplanmi vyjsť? Aby ho žena vždy na povrázku vodila; ak ho len popustí, už urobí škodu.“

Sem ich daj, budú mi na soľ!“

„Pozrite ho, ľudia boží, veď je to zlatník! Hahaha! Veru si mi pochodil. Verí sa, že nemá len dvojšesták, a teraz miesto neho vytiahne zlatník!“

„Na, tu ti je ešte jeden, a ostatný. Nechcem mať z toho ani špetky. Ale ak z tých peňazí stroviš len márný grajciar, dám ťa ako mánotratnicu s trúbou po dedine vodiť. A vy, kmotra, nemyslíte si,

že som ja opitý. Ja som dostal len tridsaťtri zlatky, a že som ich už oddal mojej žene, mi budete svedkom. A ty, Eva,“ obrátil sa k žene, „vyplatíš Jakuba, dáš mu tri zlatky. Tie som chcel dať jemu, lebo nechcem byť nikomu dlžen.“

„Kmotra, je to po kresťansky? Muža vyprášiť z domu, a to na lačný žalúdok!“

Krtová sa zamyslela. Ľutovala muža, že ho tak ukrutne vyhnala. Trnka sa pýta: „A bol smutný, keď odchodil?“

„Nuž tak! Najlepšie! Nech gazda ide preč z domu pre jednu srst'. Nech sa muž ide pásť. Či neviete, že kmotor je lútostivý? A ak si niečo urobí?“

A Trnka aj tak urobil. Zamieril kroky svoje do Mrhanova, hľadal ho ako ihlu, no Krta nič a nič.

Trnková bola celý deň u Krtovej na priadkach. Obe čakali mužov. Prišiel večer, nedočkali ani posla, ani osla, ani nič.

V druhý deň Trnková pribehla povedať kmotre, že Trnka len neskoro v noci vrátil sa, ale jej muža nikde nenašiel. Dnes ešte za tmy odišiel ho hľadať.

Obom kmotrám tento deň pomaly plynul. Ledva sa domodlili večera. Na mraku prišiel Trnka bez Krta.

V tretí deň zase chytil sa do hľadania. Pochodil všetky okolité dediny, no večer nedoviedol sebou kmotra. To bolo práve dňom pred Luciou.

V nasledujúci deň chodil Trnka po okolitých dedinách, pochodil všetky krčmy i gazdovské domy, vyspytoval sa ľudí, či nevideli takého a takého malého chlapa s čugaňou v ruke, s krivou nohou, dlhým nosom a bez zubov; ukazoval im, aká je jeho chôdza, ako napaduje na jednu nohu a ľavou rukou zametá. Ľudia sa smiali, že takej potvory ešte nikdy nevideli, a prosili Trnku, aby im ho doviedol, ak ho niekde nájde, aby sa naň poďívať mohli. No Krta nič a nič, akoby bol vliezol do zeme.

Eva celý deň plakala nad strateným Adamomsvojím; ale úfajúc, že predsa len príde, každý deň mu navarila sladkej hriatej. Trnkovi sa veru uhovel; on ju vše miesto kmotra vypil, keď samotný sa z cesty vrátil. Eva na Luciu večer ani kmotre nedala sa potešiť. Trnka jej už nevyčítaval, že zahnala muža, vidiac, ako tá chuderka i beztak sa zožiera preňho. Kmotor Trnka sprvu chválil Krta, že sa svojej žene tak prekryl, ba i sám umienil si niekedy svojej Eve tak strachu nahnať; no po toľkodennom márnom hľadaní dnes pevne verí, že kmotor už nežije.

V dedine rozličné chýry kolovali o stratenom Krtovi. Ženy na priadkach len o ňom sa zhovárali. Jedna povie:

Vtom vietor zatriasol oknami, až zahrkotali; totka Rapavie ohlásí sa z prípecka:

„Ktože nám bude kapce šiť?“ nadhodila totka Rapavie; bála sa o Krta, lebo od troch rokov mu je za kapce dlžna.

Starý Adam, jej muž, dosvedčil jej:

„Neviem, ako sa jej bude bez neho gazdovať. Viem, nebude nosiť široké ako šindol' čepce a na nich červené ako plameň stužky,“ doložila Eva spod zvonice.

„Ale sa aj mazne za ním. Nuž teraz už veru môže si vyplakať oči, keď ho raz vyhnala!

Už ho nevyplače, a čo by ho nechtami hrabala zo zeme. Už je darmo!“ hovorí Eva Štítomdopotoka, ktorá sa hnevala na Krtovú, že kedysi jej bola Krta predchytla.

„Ale čert ho vezme! Zlá zelina nevyhynie. Nenazdáme sa, keď zdakadiaľ prikvitne.

Hoci je len ako päšť, ale figliar od koreňa; nikdy pravdou nedýchne, len na samých figloch žije,“ rozhodol a dokončil hádku Adam Vrčňaň.

Škoda Krta, preškoda! Kmotor ho už i po horách hľadal, že ak by sa bol zmárnil; no hľadaj-nehľadaj, Krta len nič a nič. Trnka sa škrabe za ušima, len sebe dávajúc príčinu.

Horekoval si:

A akože by neplakala? Pozajtre sú už Hody, a muža nič a nič. Už vylúčila i ostatnú nádej, že by ho kedy videla. Vyše týždňa ho už hľadajú, a nemôžu nájsť. Každý človek, čo ako zďaleka, aspoň na tie Hody tiahne sa domov. Keby on žil, isto by aj on už bol prišiel. O seba ona nedbá nič, ku sviatkom nehotuje sa ničím, neobzrie sa o žiadnu vec. Ved' ona nemusí mať na Hody zaliepance a parády, keď je len samotná; jej i pečená švábka dostačí.

Trnka ešte vždy chodí po okolitých dedinách a mestách; už toto tretí deň, čo zas ani do domu nenazrel. No Eva neúfa už v návrat mužov. Ved' kdeže by sa aj vzal? Ten už niekde zamrzol, tam ho sneh zavial; iba v jar, keď skopnie, nájdu miesto jej Krta zamrznutú krkošku.

Už i v noci pletie sa jej s ním. Predstaví sa jej ako mŕtvola s obmrznutými údmi a s vyďobanými očima. Ona sa strhne, prebudí a začne za ním vykladať, a to potom trvá až do božieho večera.

Dnes po iných domoch hotujú sa už k Štedrému dňu. Chlapi rúbu drevo, režu sečku; ženy obstarávajú múku k zajtrajšiemu pečeniu. Len Eva mlčí, ani len neobzrie sa o nič; ide do maštale, tam sa vypláče – to jej dnešná ranná robota. Príduc do izby, vyloží pred seba mužov kabát a vykladá nad ním:

Môj dobrý, drahý Adam! Bože, Bože, už sa zmárnil alebo zamrzol! Neborák Krt, ach môj milý Adam!“

„Eva, žena, čo ti je? Hej, tu som, tu!“

„Kmotra, vidíte, že som ho našiel! Nepovedal som vám: reku, pamätajte, že vám ho dovediem, a dovedol som ho.“

„Triatridsať,“ znela odpoveď.

Krt obrátil sa k žene:

Od týchto čias nikdy nik neuvidí ma piť. Vy budete svedkovia.“

„Nikdy, a čo by bola ako med!“ zatákol ho Krt, udrúc sa v prsia.

Trnkovci odišli a Krt sadol k žene a rozprával jej, čo zažil od svojho odchodu v tom širokom svete.

No kmotra Trnkovie nemohla toto všetko zdržať na jazyku. Vedieť, že Krt je doma, a nikomu to nepovedať, bol by pre ňu neodpustiteľný hriech. Zápražku nechala zápražkou a bežala do Rapavých na priadky. Všetky tam zidené ženy híkali a híkali nad novinou, ktorú od Trnkovej počuli. Ba i starý gazda Adam, zapekajúc fajocku na kozube, prišiel o nový pipasár, lebo tak pilne počúval, že fajku v ohni zabudol.

Adam Vrčnaň s radosťou dodal:

A ako vypočuli všetko od a do zet, trochu pohovorili spolu, ale začal im už pupenec na jazyku rásť. Aby nedostali z toho chorobu, rozutekali sa po domoch a všade rozprávali o návrate Krtovom. O hodinu vedela to celá dedina. Celý deň sa len o tom rozprávalo; na večer na priadkach už bolo počuť, že Trnka našiel svojho kmotra až tri dni chôdze za Trantáriou, že tam ľudia i strechy popradú, že je tam píla, čo pol hory naraz rozpíli, že Krt doniesol žene stovku, čo tam zarobil. Na Hody ľudia dívali sa v kostole naňho ako na nejakú morskú potvoru, a od tých čias zostal váženým občanom v Adamovciach.

Ale on to uváženie i zaslúži, plniac verne sľub po návrate svojom urobený: nedotkne sa vôbec žiadneho nápoja, okrem vody.

A všetko mu ide ani po masle. Dnes už má štyri voly a oviec ako hmýru, že ani ovčiaren nestací. A to je pravda; kto neverí, nech ide do Adamoviec a navštívi ho. Pravda, je to pridaleko; kým by ste

ta prišli, mnoho by ste krpcov podrali: preto žite tak, ako náš drahý Adam Krt po mrhanovskom jarmoku, a sami na sebe skúsite, že to svätá pravda.